

Марченко Н.В.

Сумський національний аграрний університет, Україна

Психолінгвістичні особливості навчання дорослих іноземної мови

Останнім часом у психологічній та методичній літературі, що стосується навчання іноземній мові, все частіше говорять про «мовну діяльність іноземною мовою». Мовній діяльності іноземною мовою навчають. Види мовної діяльності формують у процесі навчання іноземній мові.

До тепер мова, мовлення, слово залишаються проблемами, які всебічно вивчаються, та все ще недостатньо вивчені, що пояснює, перш за все, складність цих феноменів, де мова є осередком та виразником всього психічного життя людини. Багато наук поєднують свої зусилля у вивченні мовних процесів. Та галузь психології, яка займається будовою мовної діяльності, називається психолінгвістикою.

Психолінгвісти досліджують мовну поведінку людини, описують моделі розумових процесів, операцій, дій, які відбуваються під час слухання та говоріння. Вони намагаються встановити, які мовні одиниці та в якій послідовності беруть участь у кодуванні (говорінні) та декодуванні (слуханні) речень; в чому полягають подібності та відмінності між лінгвістичною граматикою та тією, яка формується у людини; в якій послідовності засвоюється система мови та як вона функціонує.

Проблеми, які вирішує психолінгвістика, мають першорядне значення для методики викладання іноземної мови. Чим більше та краще психолінгвісти розумітимуть мовну поведінку людини, тим більш ефективна методика зможе формувати ці вміння.

Людина, яка вивчає іноземну мову і бажає адекватно та безпосередньо використовувати цю мову в реальних комунікативних ситуаціях, повинна володіти не лише лексикою та граматикою, але й умінням розуміти культурні

та соціальні особливості поведінки носіїв мови та знакові посилення на традиції.

Навчання дорослої аудиторії – дуже важлива проблема сьогодення, що вимагає обліку великого спектру особливостей. В даний час неможливо заперечувати важливість широкого розповсюдження і поліпшення методів навчання дорослої аудиторії. Розробка ефективних способів, засобів і методів навчання вимагає врахування специфіки навчання дорослих, бо без чіткого визначення специфічних факторів, що впливають на ефективність використання методичних засобів навчання, неможливо вирішити проблему оптимізації процесу навчання дорослих.

Кожна людина, яка починає вивчення іноземної мови у зрілому віці, стикається з наступними труднощами:

- в першу чергу, психологічними, тому що природна потреба і, відповідно, практика у використанні іноземної мови у реальному житті відсутні, тому спостерігається низький результат, який впливає на бажання продовжувати навчання. Від дорослої людини вимагається значно більше зусиль, ніж від дитини, тому що психічні процеси вже стабільні, що означає припинення активного розвитку; вивчення же іноземної мови потребує запам'ятовування великої кількості правил, вокабулярних одиниць, розумової гнучкості та пластичності для вироблення вміння правильно використовувати ці правила для вираження своїх та розуміння думок інших; відповідно, витрачається більше часу та зусиль у порівнянні з молодшим поколінням;
- матеріальними – вивчення іноземної мови відбувається у школі або у вищому навчальному закладі, але, як правило, цього недостатньо для оволодіння мовою на комунікативному рівні. У більшості випадків необхідна додаткова мовна практика на мовних курсах чи на заняттях з репетитором;
- територіальними – віддаленість країн мови, що вивчається, їх важкодоступність, відсутність можливості регулярної практики мови як засобу спілкування у рецептивних та продуктивних видах мовленнєвої діяльності;

- соціокультурними – наявність елементів іншої культури, які відсутні в культурі рідної країни, та які важко зрозуміти та сприйняти.

Все це необхідно враховувати для формування стійкої мотивації дорослих, які вивчають іноземну мову. Мотивація є одним із психологічних факторів успішності оволодіння мовою. Стійка мотивація робить навчання ефективним навіть враховуючи деякі методичні недоліки. Вона може зробити вирішальний вплив на ступінь оволодіння мовою і формування якої різними засобами повинно бути постійно в центрі уваги навчального (проте мотиви вивчення мови у дорослих людей однакового віку вкрай різноманітні).

Більш сильна воля дорослих, їх посидючість, підвищена працездатність дозволяють їм успішніше, ніж дітям, долати труднощі в процесі вивчення мови. Внаслідок особливостей моторних і емоційних компонентів темпераменту дорослих при їх навчанні можна в меншій мірі, ніж при навчанні дітей, пов'язувати засвоєння мови з різними рухами, іграми і т.д.

При навчанні більшості дорослих доцільно спиратися на всі аналізатори, використовуючи зокрема читання, письмо, анотування, реферування, діалоги, телевізійні програми, комп'ютерні програми. До речі, все перераховане вище при тривалих інтервалах між заняттями знижує ефективність запам'ятовування матеріалу.

Однією з умов успішного навчання дорослих є безперервне навчання, його суворі тактика і стратегія. При навчанні дорослих викладачеві іноземної мови більшою мірою, ніж при навчанні школярів, необхідно враховувати психологічні особливості учнів, так як це люди в основному в тій чи іншій мірі зі сформованим характером, досить сильною мотивацією до вивчення мови, люди глибоко усвідомлюють, що їм потрібно отримати в результаті навчання.

Будь-який найпростіший комунікативний акт передбачає наявність принаймні трьох пізнавальних процесів: пам'яті, уваги та мислення. Пам'ять відповідає за збереження інформації (в короткотривалій чи довготривалій пам'яті) та її реактивацію за умови виникнення необхідності. Увага є засобом фокусування мовця на змісті повідомлення в процесі трансформації та допомагає в аналізі

дискурсу з метою визначення моменту релевантності висловлення власної думки з метою підтримання чи завершення комунікативного акту. В протилежному випадку, немає підстав для ствердження, що мовленнєва діяльність була реалізована.

В процесі засвоєння мовленнєвого матеріалу мислення сприяє його смисловій організації, пам'ять - його фіксації. На рівні ж мовленнєвої діяльності, коли відбувається остаточне вивчення мови, мислення забезпечує збір думок, а пам'ять - трансформацію думок в адекватну їм мовленнєву форму.

Сприймання - це психічний процес, з якого починається пізнавальна діяльність. Власне сприймання передбачає обробку та утримування в пам'яті інформації. Слухове сприйняття, як і мислення, є провідними компонентами структури іншомовних здібностей. Відтак, розвиток слуху за допомогою фонетичних вправ та текстів для слухання є необхідною умовою розвитку інших пізнавальних процесів на всіх етапах вивчення іноземної мови.

Увага в процесі оволодіння іноземною мовою характеризується сфокусованістю. Аналіз моделей уваги дає змогу виявити, що фокус уваги визначається фільтром, тобто розпізнається у процесі трансформації через сенсорний регістр. Надходження інформації до сенсорного регістра супроводжується процесом розпізнавання. Вихідна інформація набуває форми, придатної для обробки в короткотривалій чи робочій пам'яті, а пізніше, після наступного кодування та трансформації, надходить до довготривалої пам'яті. Аналіз інформації відбувається задовго до звернення на неї уваги мовцем. Повідомлення розпізнається, визначається його значення, а лише потім усвідомлюється, причому обробка подразників відбувається в робочій пам'яті, яка запрограмована на визначення важливості та валідності інформації.

Загальновідомо, що пам'ять відіграє важливу роль у формуванні іншомовної компетенції.

Зрозуміло, що ефективним можна вважати навчальний процес, зорієнтований на врахування вікових особливостей, до яких належать образне мислення,

мимовільне запам'ятовування, значна ситуативність мовлення, потреба в активності.

Таким чином, головні психолінгвістичні особливості навчання дорослих іноземній мові полягають в урахуванні труднощів, які виникають у процесі навчання, в реалізації головних принципів засвоєння іноземної мови, у застосуванні індивідуалізованих стратегій навчання іноземній мові. В такому випадку процес навчання дорослих відповідатиме не лише комунікативним та когнітивним очікуванням, але й особистісним, надаючи можливість використовувати індивідуальні стилі та стратегії навчання, керуючись особистими інтересами та життєвою необхідністю.